

**İZMİR MESLEKİ EĞİTİM MERKEZİNDE EĞİTİM GÖREN ÇOCUK
İŞÇİLERİN SAĞLIK, SOSYAL VE KÜLTÜREL DURUMLARININ
BELİRLENMESİ***

*TO DETERMINE OF HEALTH, SOCIAL AND CULTURAL ISSUES THE
CHILD LABOURS WHO HAVE BEEN EDUCATED IN IZMIR
OCCUPATIONAL EDUCATION CENTER*

Zümrüt BAŞBAKKAL**

Nesrin ŞEN***

Zeynep CONK**

**Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları
Hemşireliği Anabilim Dalı

***Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları
Hemşireliği Anabilim Dalı

Anahtar Sözcükler: Çocuk işçi, Sağlık durumu, Hemşirelik

Key Words: Child labour, Health status, Nursing

*II.Ulusal İşçi Sağlığı ve İşyeri Hekimliği Günleri 22-24 Mart 2002, İZMİR-(Sözel Bildiri
Olarak Sunulmuştur)

ÖZET

Çocukluk yaşlarında çalışma, çocuk ve gençlerin büyüme ve gelişmesinin normalden sapmasına neden olan bir sosyal sorundur. Erken yaşta çeşitli sağlık sorunlarının da ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Tanımlayıcı ve analitik olarak düzenlenen alan araştırması 11-15 Şubat 2002 tarihleri arasında İzmir Merkezi Eğitim Merkezinde (İMEM) yapılmıştır. Bu merkezde eğitim gören 14-18 yaş grubundaki çocukların sağlık, sosyal ve kültürel durumlarının belirlenmesi amacıyla araştırmacılar tarafından hazırlanan anket formu uygulanmıştır. Araştırmanın evrenini 3849 çocuk işçi oluşturmuştur. Örneklemi, "Tabakalaştırılmış Rastgele Örnekleme" yöntemi ile evrendeki birey sayısı dikkate alınarak örneklem seçim formülü uygulanarak saptanmış, 349 çocuk işçi araştırmanın örneklemi oluşturmuştur.

Araştırma bulgularının analizinde, çalışan çocuklara ilişkin tanıtıcı bulguların sayı ve yüzde dağılımları ile sağlık ve sosyo-kültürel sorunlara ilişkin verileri X²(Ki-kare) Önemlilik Testi, Fisher Kesin Ki-kare Testi, Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA), Duncan Testi ve Student t-testi kullanılmıştır.

Araştırma sonucunda, çocuk işçilerin %93.1'nin haftada 45 saatten fazla, % 52.5'nin günde 12 saatten fazla ve % 47.9'nun sigortasız çalıştıkları, çocukların çalışma nedenleri arasında babanın işsiz ve ailenin kalabalık olmasının

etkili bir faktör olduğu, bir kısmının işe bağlı sağlık sorunları olduğu, en sıklıkla ağrıdan yakındıkları, bir kısmının sigara gibi kötü alışkanlıklarının olduğu ve iş ortamlarında işveren tarafından rahatsız edildikleri, zorunlu ücretsiz fazla mesai yaptıkları bulunmuştur.

SUMMARY

Child labour has become a social problem by effecting the young population development. In addition it creates health problems in early ages.

This study has been conducted in Izmir Occupational Education Center in 11-15 February 2002. A questionnaire has been given to children between the ages of 14-18 in this center for the purpose of determinate of health, social and cultural issues. Within all children 3849, sampling has been done by Stratified Random Sampling technique, resulting the selection of 349 children for this study.

The results of this study has been analysed by several statistical methods such as Khi-square, Fisher, ANOVA and Student-t tests, to establish corelation between health and social, cultural issues.

The study revealed that of children working percentage of 93.1 more than 45 hours a week, percentage of 52.5 more than 12 hours a day and percentage of 47.9 without social security. These children working under difficult conditions and the reasons for the children to work found to be father out of job and /or large family needs. Some of the children have health problems related to work, complain about frequent pain, addiction to cigarette smoking. Most of them experience unfair treatment by their employeer and over time working without payment.

GİRİŞ

Son yıllarda yaşanan ekonomik kriz, işsizlik, büyük kentlere göç, kentteki yaşam koşullarının zorluğu ve pahalılığı çocuk işçiliğini gündemden güne arttırmaktadır. Anne- babaları ekonomik kriz nedeniyle işten ayrılan çocuklar daha fazla çalışmak zorunda kalmaktadırlar.

Yoksulluk, çocuk işçiliğinin en büyük nedenidir. İlkokula giden bir çocuğun masrafları yoksul bir ailenin gelirinin üçte birini oluşturmaktadır. Bu durum çalışmayı tek seçenek haline getirmektedir (Emlek 1998, Güneş 2001, http://yunus.hacettepe.edu.tr/hergen/edusos/cocuk_iscucu.htm, <http://wwwchp.org.tr/trrapor/emek7.htm>, Warshaw 2001).

Günümüzde gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde milyonlarca çocuğun tehlikeli koşullarda ve yasalara uygun olmayan bir şekilde çalıştığı bilindiği halde, ne çalışan çocukların profili ne de çocuk işçiliğinin yapısı çözümlenebilmiş değildir (Baybuğa 2000, Emlek 1998, Warshaw 2001).

Ülkemiz gibi gelişmekte olan ülkelerde çocukluk yaşlarında çalışma, çocuk ve gençlerin büyüme ve gelişmesinin normal yoldan sapmasına neden olan bir sosyal sorundur. Erken yaşta çeşitli sağlık sorunlarının da ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Baybuğa 2000, Emlek 1998, Ekonomi Gazetesi 2001, Güneş 2001, http://yunus.hacettepe.edu.tr/hergen/edusos/cocuk_iscucu.htm, Ocakçı 2000, Sonmaz ve ark. 2000).

Devlet İstatistikleri Enstitüsü (DİE) 1998 Nisan ayı Hanehalkı İşgücü Anketine göre 15-19 yaş grubunda işgücüne katılma oranı %34,8'dir (Okuyan 1999). DİE 1999 Çocuk İşgücü Anketine göre ise 6-17 yaş grubunda bulunan 16 milyon 88 bin çocuğun % 10,2'si (1milyon 635 kişi) ekonomik bir faaliyette bulunduğu saptanmıştır (Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı 1999).

Çocuklar nadiren asgari ücret düzeyine yakın bir gelir elde edebilirler, ve daima aynı işte çalışan erişkinlerden az kazanç sağlarlar. Çoğunlukla sosyal yardım ve sigorta ödentisi almazlar. Bu nedenle işverenler için çocuk işçi çalıştırma bir maliyet unsurudur (Kutluay 1993, Ocakçı 2000, Warshaw 2001).

Çalışma Yaşantısının Çocukların Sağlık, Sosyal ve Kültürel Durumları Üzerindeki Etkisi: Çocuk işçiler, fiziksel ve zihinsel olarak henüz gelişimini tamamlamamış bir popülasyon olmaları nedeniyle, kendilerine uygun olmayan sağlıksız ve ağır iş koşullarına erişkinlerden daha duyarlıdır. Uygunsuz çalışma koşulları, çocuklarda kalıcı bedensel ve ruhsal rahatsızlıklara neden olmaktadır (ÇSGB 1995, Güneş 2001, Fırat 1998)

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İş Teftiş Kurulu Başkanlığı (1999) bedensel ve ruhsal gelişimlerini tamamlamadan çalışma yaşamına giren çocukların her bakımdan "risk" altında olduğunu belirterek riskli iş kollarını şöyle sıralamıştır: metal iş kolunda sıcak ve soğuk metal işleri, oto kaporta tamir ve bakım işleri, polisaj işleri, ağaç iş kolunda mobilya ve üst yüzey işleri, deri iş kolunda ayakkabıcılık-saya işleri, dokuma iş kolunda konfeksiyon işleri (ÇSGB 1995, Ekonomi Gazetesi 2001, Ocakçı 2000, Warshaw 2001).

Yapılan çalışmalar, çocuklarda ağır yük taşımanın, şekil bozukluğu ve deformitelere yol açtığını ve büyüme-gelişmelerini durdurduğunu göstermektedir. Aşırı yorgunluk ve sağlıksız ortam koşulları, kötü beslenme sonucu yetersiz protein alımı ve iş gereği uzun saatler fazla enerji kullanımı vücut direncinin düşmesine neden olmaktadır. Direncin düşmesi, hijyen eksikliği, aşırı ısı, kötü hava koşulları, tozlar ve kimyasal ajanlarla uzun süre temasta bulunma çocuklarda enfeksiyon ve bulaşıcı hastalıkların görülme riskini arttırmaktadır. Uzun süreli,

gürültülü ve ağır işlerde çalışan çocuk işçilerin %36'sında fiziksel rahatsızlıklar olduğu saptanmıştır (Emlek 1998). Bunun dışında; çocuklarda, en sık görülen sağlık sorunları tüberküloz, bronşit, anemi, hepatit, cilt ve paraziter hastalıklar olduğu bildirilmiştir (Ekonomi Gazetesi 2001, Fırat 1998, Güneş 2001, Yeşilleyen 1998, http://yunus.hacettepe.edu.tr/hergen/edusos/cocuk_iscucu.htm).

Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları alanında deneyimli hemşireler, koruyucu sağlık hizmetleri kapsamında Mesleki Eğitim Merkezlerinde çocukların yılda bir kez yapılması gereken periyodik sağlık muayenelerinin izleminde önemli bir role sahip olabilecek iken, yapılan çalışmalar bu periyodik muayenelerin yapılmadığını ve bu kurumlarda hemşire istihdam edilmediğini ortaya koymuştur (ÇSGB 1995).

Türkiye'de sekiz yıllık zorunlu eğitimin 1998 yılında kabulünden sonra, okullaşma oranını arttıracığı ve çocuk işçiliğini azaltacağı düşünüldüğünde, ekonomik kriz nedeniyle okuyan çocukların okuldan geri kalan zamanda çalışması çocukların kendi akranları gibi oyun ve eğlenceye zaman ayıramamalarına neden olmaktadır. Uzun saatler ve hafta sonlarında çalışmanın çocuğun psiko-sosyal yönden gelişimini ve sosyal faaliyetlere katılımını engeller. Bazı çocuklar işi, okulu, eğlenceyi birleştirmeyi becerirken, ağır iş yükü altında çalışan çocukların okul için bile çok az enerjileri kalır. Gelişmekte olan ülkelerde çalışan çocukların oynamaya zaman bulamadıkları ve yapabildikleri etkinliklerde ise kişiliklerine ve gelişimlerine katkıda bulunabilecek yaratıcılık ve hayallere yer olmadığı görülmüştür (Ocakçı 2000, http://yunus.hacettepe.edu.tr/hergen/edusos/cocuk_iscucu.htm).

AMAÇ

Bu araştırma, İzmir Mesleki Eğitim Merkezinde eğitim gören 14-18 yaş grubundaki çocukların sağlık, sosyal ve kültürel durumlarının belirlenmesi amacıyla planlanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Bu çalışma, tanımlayıcı ve analitik olarak düzenlenmiş bir alan araştırmasıdır. Araştırma, 3308 sayılı Çıraklık ve Mesleki Eğitim Kanuna uygun olarak Mesleki Eğitim ve faaliyet gösteren İzmir Mesleki Eğitim Merkezinde (İMEM) yürütülmüştür.

Araştırmanın evrenini, İMEM'de eğitim gören 14-18 yaş grubundaki 3849 çocuk işçi oluşturmuştur. Araştırmanın örnekleme, amaca yönelik "Tabakalaştırılmış Rastgele Örnekleme" yöntemi ile evrendeki

birey sayısı dikkate alınarak örneklem seçim formülü uygulanarak saptanmıştır (Sümbüloğlu ve Sümbüloğlu 1988). Örneklem grubuna, 14 yaş grubundan 3 çocuk, 15 yaş grubundan 31 çocuk, 16-18 yaş grubundan 315 çocuk alınmıştır, toplam 349 çocuk işçi araştırmanın örneklemini oluşturmuştur.

İzmir Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli izinler alındıktan sonra, araştırmanın verileri araştırmacılar tarafından geliştirilen bir anket formu ve görüşme yöntemi ile toplanmıştır. 11-15 Şubat 2002 tarihleri arasında İMEM'e devam eden öğrencilerin meslek ve yaş gruplarına göre sınıf listelerinden seçilen ve araştırmaya katılmaya istekli olan öğrencilere anketler dağıtılarak doldurulmuştur. Veri toplamada "İMEM'de Eğitim Gören Çocukların Sağlık, Sosyal ve Kültürel Durumlarının Belirlenmesi Anket Formu" kullanılmıştır. Konu ile ilgili uzmanların görüşüne dayanarak anket formu hazırlanmıştır. Anket formu, öğrencilerin sosyo-demografik, sağlık, sosyal ve kültürel durumlarını inceleyen 56 sorudan oluşmaktadır. Literatür bilgilerine dayanarak hazırlanan anket formunun 10 işçi çocukta ön uygulaması yapılarak uygulanabilirliği sınanmıştır.

Araştırma bulgularının analizinde, çalışan çocuklara ilişkin tanıtıcı bulguların sayı ve yüzde dağılımları ile sağlık ve sosyo-kültürel sorunlara ilişkin verileri Ki-kare (X^2) Önemlilik Testi, Fisher Kesin Ki-kare Testi, Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Duncan Testi ve Student t-testi ile analiz edilmiştir (Akgül 1997).

BULGULAR

Araştırma kapsamına alınan çocukların; %83.0'ü erkek, %16.6' s kızdır. Çocukların, %68.8'nin aile şeklinin çekirdek aile yapısında, annelerinin %59.6'sının ilkokul mezunu, %73.4'nün ev hanımı; babalarının %61.3'nün ilkokul mezunu, %67.3'nün çalıştığı, %43.6'sının işçi olarak çalıştığı, %65.9'nun sosyal güvencesi olduğu saptanmıştır. Çalışmaya katılan çocukların, %67.1'nin en son ortaokul bitirdiği ve sadece %3.7'sinin eğitime devam edebildiği bulunmuştur. Çocukların %46.1'nin okula ilgi duymama, %37.5'sinin okul masraflarının yüksek olması, %8.3'nün uygun okul bulunmaması ve %4.3'nün ailesinin izin vermemesi nedeniyle okulu bıraktıkları saptanmıştır.

Araştırmaya alınan çocuk işçilerin %93.1'nin haftada 45 saatten fazla, %52.5'nin günde 12 saatten fazla ve %47.9'nun sigortasız çalıştıkları bulunmuştur.

Tablo 1. Evde Yaşayan Kişi Sayısı Ortalamasına Göre Çocuğun Çalışma Nedenlerinin Dağılımı

Çocuğun Çalışma Nedenleri	Evde Yaşayan Kişi Sayısı Ortalaması			
	N	X	Ss	p
Aile gelirine katkı yapmak için	77	5.08	1.80	0.059
Aile istediği için	6	5.83	2.56	
Para biriktirmek için	4	5.75	0.96	
İş ve meslek edinmek için	252	4.70	1.33	
Ailenin borcunu ödemek için	3	4.67	0.58	
Kendi gereksinimini karşılamak için	7	4.00	1.29	

Tablo 2. Babanın Çalışma Durumuna Göre Çocukların Çalışma Nedenlerinin Karşılaştırılması

Çocuğun Çalışma Nedenleri	Babanın Çalışma Durumu				TOPLAM	
	Çalışıyor		Çalışmıyor			
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Aile gelirine katkı yapmak için	42	54.5	35	45.5	77	100.0
Aile istediği için	2	33.3	4	66.7	6	100.0
Para biriktirmek için	4	100.0	-	-	4	100.0
İş ve meslek edinmek için	181	71.8	71	28.2	252	100.0
Ailenin borcunu ödemek için	1	33.3	2	66.7	3	100.0
Kendi gereksinimini karşılamak için	5	71.4	2	28.6	7	100.0
TOPLAM	235	100.0	111	31.8	349	100.0

Fisher Kesin Testi, p=0.011

Tablo 1’de Evde yaşayan kişi sayısına göre çocuğun çalışma nedenleri incelendiğinde, kalabalık ailelerde, “Kendi gereksinimini karşılamak” ve “Aile istediği için” çalışan çocukların oranları anlamlı olarak arttığı saptanmıştır (Duncan, $p<0.05$).

Tablo 2’de Çocukların çalışma nedenleri incelendiğinde, babası çalışmayan çocukların yüksek oranda “Aileleri istediği” ve “Ailenin borcunu ödemek için” çalıştıkları saptanmıştır. Yapılan incelemede, çocukların çalışma nedenleri ile babanın çalışma durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Fisher, $p<0.05$).

Çocuklarda İş kollarına göre, çalışmaya başladıktan sonra görülen sağlık sorunları incelendiğinde (Tablo 3), en fazla sağlık sorunu görülen çocukların "Bayan berber" ve "Kaynak" iş kollarında çalıştıkları bulunmuştur. Ancak, yapılan analizde, çocukların değişik İş kollarında çalışmalarının sağlık problemi görülmesini etkilemediği saptanmıştır (Ki-kare, $p>0.05$).

Tablo 3. Çocukların İş Kollarına Göre Çalışmaya Başladıktan Sonra Sağlık Sorunu Ortaya Çıkma Durumlarının Karşılaştırılması

İş Kolu	Sağlık Sorunu				TOPLAM	
	Var Sayı	%	Yok Sayı	%	Sayı	%
Otomotor Tamiri	1	4.0	24	96.0	25	100.0
Dış Giyim	1	5.0	19	95.0	20	100.0
Dış Protez	3	9.4	29	90.6	32	100.0
Bayan Berber	9	13.4	58	86.6	67	100.0
Elektrik Tesisatı	-	-	16	100.0	16	100.0
Erkek Berber	3	6.8	41	93.2	44	100.0
Kaynak	2	13.3	13	86.7	15	100.0
Radyo,TV Tamirciliği	2	8.7	21	91.3	23	100.0
Torna	2	5.0	38	95.0	40	100.0
Soğuk Demir	1	8.3	11	91.7	12	100.0
Aşçı, Pasta, Fırıncı	-	-	12	100.0	12	100.0
Mobilya	1	7.7	12	92.3	13	100.0
TOPLAM	25	7.8	294	92.2	319	100.0

X²=7.28 SD=11 p=0.775

Tablo 4. Haftalık Çalışma Süresine Göre Çocuklarda Sağlık Sorunu Olma Durumunun Karşılaştırılması

Haftalık Çalışma Süresi	Sağlık Sorunu				TOPLAM	
	Var Sayı	%	Yok Sayı	%	Sayı	%
45 saatten az	1	11.1	8	88.9	9	100.0
45 saat	2	13.3	13	86.7	15	100.0
45 saatten fazla	60	18.5	264	81.5	324	100.0
TOPLAM	63	18.1	285	81.9	348	100.0

X²=0.565 SD=2 p=0.754

Tablo 5. Çocukların Hafta Sonu Tatili Kullanma İle Sosyal Aktiviteye Katılma Durumunun Karşılaştırılması

Sosyal Aktivite	Hafta Sonu Tatili				TOPLAM	
	Kullanıyor Sayı	%	Kullanmıyor Sayı	%	Sayı	%
Sinema	48	88.9	6	11.1	54	100.0
Tiyatro	4	66.7	2	33.3	6	100.0
Müzik	51	83.6	10	16.4	61	100.0
Spor	121	85.8	20	14.2	141	100.0
Katılmayanlar	72	82.8	15	17.2	87	100.0
TOPLAM	296	84.8	53	15.2	349	100.0

X²=2.695 SD=4 p=0.610

Çalışan çocuklardan haftasonu tatili kullanabilenlerin çok yüksek oranlarda sosyal aktivitelere katıldıkları Tablo 5'de görülmektedir. Ancak yapılan analizde, çocukların haftasonu tatili kullanabilme durumları ile sosyal aktivitelere katılmaları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (Ki-kare, p>0.05).

Çocukların çalıştıkları iş sektörlerinde iş saatleri içerisinde rahatsızlık duydukları durumlar incelendiğinde, Sanayi ve Hizmet sektörlerinde çalışan çocukların %24.4'ünün çalıştıkları iş yerlerinde kendilerini rahatsız edecek durumlarla karşılaştıkları saptanmıştır (n=85). Çocukların en yüksek oranda, işveren tarafından “Yalan söyleme, güvensizlik” biçiminde rahatsız edildiği belirlenmiştir.

TARTIŞMA

İMEM'e devam eden 14-18 yaş grubu çocuklar üzerinde yapılan araştırma sonucunda çocukların en son bitirdikleri okul (%67.1) ortaokuldur. Çocukların okulu bırakma nedenleri arasında %46.1 ile “Okula ilgi duymama” ve %37.5 ile “Okul masraflarının yüksek olması” en sıklıkla görülmektedir. Emlek (1998) yaptığı bir çalışmada, çalışma ortamının olumsuz etkileri nedeni ile çocukların %56.5'nin fırsat verilirse okula geri dönmek istediklerini saptamıştır. Özşahin ve ark. (1998) yaptıkları bir çalışmada ise çalışan çocukların %66.8'nin kendileri okumak istemediklerini, ancak %51.6'sı aynı nedenlerle tekrar öğrenimlerine devam etmek istediklerini belirttikleri saptanmıştır. Çalışmamızda, İMEM'e devam eden çocukların %58.2'si kendi istekleri ile bu kuruma başvurduklarını belirtmişlerdir. Bu sonuç, yaşam koşullarının zorluğunun çocuk işçiliğini günden güne arttırdığını göstermektedir.

Çocukların çalışma nedenleri incelendiğinde, çocukların çoğu (%72.2) “İş ve meslek edinmek için” çalıştıklarını belirtmişlerdir, Türkiye genelinde ise bu oran %18'dir (Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı 1999). Araştırmada, çalışan çocukların genellikle kalabalık ailelerde yaşadığı, babalarının çalışma durumları ile çocukların çalışma nedenleri karşılaştırıldığında da babası işsiz olan çocukların, “Ailenin isteği” ve “Ailenin borcunun ödenmesi için” çalıştırıldıkları saptanmıştır. Emlek'in yaptığı çalışmada, çocukların %37.6'sı ailesine katkı için çalışmakta iken sadece %14.1'nin iş ve meslek edinmek için çalıştığı ortaya çıkmıştır. Baybuğa (2000) ise, çocukların %41.1'nin ekonomik nedenlerle, %13.3'nün ise ailesi istediği için çalıştığını belirtmiştir. Burada 8 yıllık zorunlu eğitimin çocuk işçiliğini geciktirmede önemli bir katkısı olduğu söylenilebilir.

Araştırma sonucunda tüm çocuklar arasında sağlık sorunu görülme oranı %18.1 olarak bulunmuştur. Çocukların %7.4'de çeşitli beden bölgelerinde ağrı, %6'sında solunum sistemi hastalıkları, %1.7'sinde cilt sorunu, %1.4'ünde travma, %0.9'unda psikolojik sorunlar ve %0.3 gibi aynı oranda dolaşım, gastrointestinal ve ürogenital sistem hastalıkları saptanmıştır. Emlek (1998) ise çalışmasında çocuk işçilerde genel sağlık

sorunlarını %41.2 olarak bulmuştur. Çocukların İş kollarına göre çalışmaya başladıktan sonra görülen sağlık sorunları incelendiğinde, en fazla sağlık sorunu görülen çocukların "Bayan berber" ve "Kaynak" iş kollarında çalıştıkları bulunmuştur. Fırat'ın (1998) okuyan ve çalışan çocukları karşılaştırdığı araştırmada, çalışan çocuklarda deri, kulak, diş ve boğaz hastalıkları ve kardiyolojik problemlere daha çok rastlanmıştır. Yeşilleyen ve ark. (1998)'nin yaptığı çalışmada 18 yaş altında ve ağır ve tehlikeli işlerde çalışan çocuklarda polinöröpati, kurşun intoksikasyonu ve solvent etkilenmesi saptanmıştır. Özşahin ve ark. (1998)'nin yaptığı çalışmada, mobilya ve metal eşya imal eden atölyelerde çalışan çocukların %33.9'nun en az bir kaza sonucu travma geçirdiği saptanmıştır.

Araştırmada çocukların kötü alışkanlığı olma durumu incelenmiş ve %22.6'sının sigara, %6.9'nun sigara ve alkol ve %0.09'nun sigara+alkol+uyuşturucu kullandığı saptanmıştır. Emlek (1998) aynı oranda sigara içmeyi %10.6, alkol kullanmayı da %10.6 olarak bulmuştur. Bahçecik ve ark. (2000)'nin yaptıkları çalışmada ise işçi çocukların %24.4'nün sigara, %4.2'nin alkol alışkanlığı olduğu belirlenmiştir.

Araştırmada sağlık sorunu olduğu saptanan çocukların çoğunluğunun haftada 45 saat ve üzerinde çalıştığı saptanmıştır. Özşahin ve ark. (1998) yaptıkları araştırmada %83.3'nün haftada 6-7 gün çalıştıklarını belirlemiştir. Emlek (1998) çocukların %62.4'nün haftada 6 gün ve %38.9'nun günde 12 saat üzerinde çalıştığını ve haftalık çalışma günleri ile sağlık bakım davranışları arasında anlamlı bir ilişki bulunduğunu belirtmiştir. Fırat (1998) ise haftalık ortalama çalışma sürelerinin ortalama 50-60 saat olduğunu ve uzun süre, kötü koşullarda çalışmanın çocuk sağlığı açısından olumsuz olduğunu belirtmiştir. Bahçecik ve ark. (2000) tarafından işçi çocukların %86.1'nin haftada 6 gün ve %41.4'nün günde 8 saat ve üzerinde çalıştığı saptanmıştır. Çalışmamızda, çocukların günlük çalışma süre ortalaması 11.38±2.08 saat olarak bulunmuştur.

Araştırma sonucunda çalışma saatleri az olan ve haftasonu tatili kullanabilen çocukların yaşlarına uygun sosyal aktivitelerde bulunduğu saptanmıştır. Çalışan çocukların çoğunlukla spor aktivitelerini tercih ettikleri görülmüştür. Fırat (1998) da benzer şekilde çalışan çocukların boş zamanlarını daha çok açık alanlarda ve kendini daha özgür hissettiği ortamlarda değerlendirdiğini belirtmiştir. Bahçecik ve ark. (2000)'nin yaptıkları çalışmada da işçi çocukların %50.1'nin spor yapma, %34'nün sinema, %10.6'nın kitap okuma, %6.3'nün tiyatro, %1'nin kütüphaneye gitme alışkanlığı olduğu, %21.2'nin ise sosyal alışkanlığı olmadığı belirlenmiştir.

Araştırmada alışan çocukların %24.4'nün çalıştıkları ortam koşullarında “Yalan söyleme, güvensizlik”, “Kavga, uyum problemi” ve “Zoraki fazla mesai” gibi çeşitli rahatsızlıklar hissettikleri saptanmıştır. Çocuklar kendilerine rahatsızlık verenlerin %11.7 ile işveren, %9.7 ile iş arkadaşı ve %3.4 ile usta ve kalfalar olduğunu belirtmişlerdir. Bahçecik ve ark. (2000)'nin yaptıkları çalışmada da çalışan çocukların %24.4'nün dayak yediği, %12.7'nin dayağı iş yerinde ve iş sahibinden, %7.4'nün evde ailesinden dayak yediği saptanmıştır.

Araştırmada ocukların %90'nın fazla mesai yaptığı, ancak %24.4'nün fazla mesai creti alabildiği ve %52.1'nin sosyal güvencesi olduğu saptanmıştır. Fırat'ın (1998) alışmasında ise çocukların %41'nin işveren ve iş yerindeki diğer kişilerle anlaşamama ve kötü davranışlarla karşılaşma nedeni ile işlerini değiştirdikleri belirlenmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç olarak, ocuk işçilerin çoğunun çalışma saatlerinin günlük yaklaşık 12 saat ve haftalık 45 saatten fazla olduğu, sigortasız ve ağır Őartlarda çalıştıkları, çocukların çalışma nedenleri arasında babanın işsiz ve ailenin kalabalık olmasının etkili bir faktör olduğu, bir kısmının işe bağlı sağlık sorunları olduğu, en sıklıkla ağrıdan yakındıkları, bir kısmının sigara gibi kötü alışkanlıklarının olduğu ve iş ortamlarında işveren tarafından rahatsız edildikleri, zorunlu ücretsiz fazla mesai yaptıkları bulunmuştur.

Bu sonuçlar doğrultusunda Mesleki Eğitim verilen okullarda Işçi sağlığı ve Okul sağlığı alanlarında uzmanlaşmış hekim ve hemşirelerin çalıştıkları sağlık bakım merkezlerinin kurulması, okula devam eden ocuk ve gençlerin sağlık kontrolleri ve eğitimlerinin bu merkezde yapılması, aynı zamanda bu kurumlarda bir psikoloğun da görevlendirilerek çocuklara rehberlik ve danışmanlık yapması, okul yöneticileri tarafından koruyucu sağlık taramalarının teşvik edilmesi önerilmektedir.

KAYNAKLAR

1. Akgül A (1997). Tıbbi Araştırmalarda İstatistiksel Analiz Teknikleri, SPSS Uygulamaları. Ankara: YK Matbaası, 77.
2. Bahçecik N, Polat O, Pek H, (2000). İstanbul İlinde Bir Bölgede alışan ocukların Durumlarının Saptanması. Birinci ocuk Kurultayı Araştırma Kitabı. İstanbul ocukları Vakfı Yayınları, 4. İstanbul ocukları Kurultayı Yayınları Dizisi:4. İstanbul: Umut Matbaası, 389-399.

3. Baybuğa SM (2000). Sokakta Çalışan Çocukların Psiko-Sosyal ve Sağlık Durumlarına Bir Bakış. Çocuk Forumu Dergisi, Temmuz-Ağustos-Eylül 3: 3, 36-40.
4. Birleşmiş Milletler (1999). Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Ulusal İlk Rapor-Türkiye”, Ankara.
5. (2001). Çocuk İşgücü. http://yunus.hacettepe.edu.tr/hergen/edusos/cocuk_isgucu.htm.
6. ÇSGB (1995). Çalışan Çocukların Korunması İçin Politika ve Eylem Programı Yöntem Önerisi. Çalışma ve Güvenlik Bakanlığı Yayını, Ankara.
7. Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı (1999). Ekim 1999 Çocuk İşgücü Anketi Sonuçları. <http://www.die.gov.tr/TURKISH/SONIST/ISGUCU/060900.htm>.
8. Emlek Z (1998). Çalışan Çocukların (12-18 yaş) Kendi Sağlıklarını Yükseltmedeki Sağlıkla İlgili Davranış Biçimlerinin Saptanması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
9. Fırat M (1998). Çalışan Çocukların Durumu ve Bulgular, Öneriler. III.Ulusal İşçi Sağlığı Kongresi Kitabı 2.Cilt, 357-369.
10. Güneş T (2001). Çalışan Çocuklar. Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi, Nisan, 6-8.
11.(2001). Çocuk Çalıştırılmasının Önlenmesi ve Genç İşgücünün Korunması. <http://www.chp.org.tr/trrapor/emek7.htm>.
12. Kutluay B (1993). Çocuk Emeginin Sona Erdirilmesi Programı (IPEC). Çalışma Ortamı, 8-41.
13. (2001). Küçük Çocuklar Ağır İşçi. Ekonomi Gazetesi, 31 Mart .
14. Ocakçı A (2000). Türkiye’de Çalışan Çocukların Durumu. Hacettepe Üniversitesi HYO Dergisi.
15. Okuyan Y (1999). Dünyada ve Türkiye’de Çocuk İşgücü. <http://www.byegm.gov.tr/yayinlarimiz/TURKHABER/1999/01Ekim/T6.htm>
16. Özşahin A, Bostacı M, Zencir M (1998). Denizli Vali Necati Bilican ÇEM’de Okuyan Çirakların Çalışma Yaşamlarına İlişkin Özellikler. III.Ulusal İşçi Sağlığı Kongresi Kitabı 2.Cilt, 648.
17. Sonmaz S, Varol N, Karabayır E (2000). Çalışan Çocuklara Yönelik Rehberlik Hizmetleri. Çocuk Forumu Dergisi, Ekim-Kasım-Aralık, 3: 4, 29-34.
18. Sümbüloğlu K, Sümbüloğlu V (1988) Sağlık Bilimlerinde Araştırma Yöntemleri. 1.Basım, Ankara: Hatiboğlu Yayınevi, 46-70.
19. Warshaw LJ, Çev. Gelegen DG (2001). Çocuk Emegi. Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi, Nisan, 42-46.
20. Yeşilleyen N, Hamşioğlu F, Uyar F (1998). Çocuk İşçilerin Sağlık Sorunları ve Meslek Hastalıkları. III.Ulusal İşçi Sağlığı Kongresi Kitabı 2.Cilt, 670.